



Sipos József (1948–2021)

A szabolcsi szegényparasztság világából emelkedett ki, és lett értelmiségi: muzeológus, egyetemi oktató és a 20. századi magyar történelem kutatója.

1948. április 6-án született az ötezer lelket számláló Dombárdon. Apja a Nemzeti Parasztpárt egyik helyi vezetője volt, aki a párt 1949-es megszűnése után sem az MDP-be, sem a helyi térszabványba nem volt hajlandó belépni. 1956 előtt és után egyaránt kétholdas parasztként gazdálkodott, és napszámba járt. Közben notóriusan „szidta a rendszert”, amiért az 1960-as évek börtönvilágát is megismerte. Egyetlen fia 1967-ben ennek ellenére párttagként érkezett a szegedi tanárképző főiskola történelemtestnevelés szakára, ami elsősorban gimnáziumi történelemtanárának – maga is paraszti ivadék – a hatásával magyarázható. Változtatni csak belülről lehet – hallottuk tőle sokszor.

A következő négy év Jóska életének egyik legboldogabb időszaka volt. Jól tanult, népköztársasági ösztöndíjas lett, és 1971-ben „kiváló tanárjelölt”-ként kapott diplomát. *A Kisgazdapárt kormányparttá bővülése (1922)* című dolgozatával az 1972-es OTDK-n elnyerte az MTA Történettudományi Intézetének különdíját. Munkájához maga Ránki György, az intézmény akkori igazgatóhelyettese gratulált.

Felnőtt életét a főiskolai KISZ Bizottság függetlenített titkáráként kezdte, amely posztra négy jelölt közül választották, pontosabban – 1970-től e sorok írója is ott tanult – választottuk meg 1971-ben. Diáktársai tisztelték és szerették. Mindig mindenkit

kész volt meghallgatni, és akin tudott, segíteni. Saját karrierje másodlagos volt számára. 1972. március 15-én velünk együtt követelte a nemzeti lobogó kitűzését a főiskola főépületére, s minden más téren is a diákok érdekeit képviselte. Ennek meg is lett a következménye. Egyik tanárunk feljelentette a Kádár-irodánál; a főiskola pártszervezete fegyelmet indított ellene, s a *Szándék* címmel kiadott diáklapot, amely mögött ugyancsak ő állt, a főiskolai vezetés 1974-ben bezúzatta. A helyi pártvezetés szakmailag jól felkészült, ám ideológiai szempontból megbízhatatlan személynek minősítette. 1975-ben ezért nem a Történettudományi, hanem a Testnevelési Tanszéken lett tanársegéd. Nem sokáig bírta. 1978-ban a szegedi Móra Ferenc Múzeum muzeológus-történész lett, ahol közel tíz évig dolgozott.

Intenzív közéleti érdeklődése és tevékenysége ellenére szakmai téren is haladt előre. Elvégezte a szegedi egyetem történelem kiegészítő szakát, ahol 1978-ban doktorált *A Kisgazdapárt és a bethleni konszolidáció kezdetei* című munkájával. Utóbb ez jelent meg a *Századok* 1984/4. számában. A Nagyatádi-féle kisgazdapárt története mellett, amellyel elsősorban foglalkozott, érdeklődése kiterjedt a 20. századi parasztmozgalmak egészére. Kandidátusi disszertációját, amelyet 1984-ben védett meg Moszkvában, *Közép-Európa parasztpártjai 1918–1919-ben* címmel írta. 1985-ben konferenciát szervezett Szegeden *Parasztkérdés 1890–1930* címmel, amelynek előadásait kötetbe szerkesztette, és a múzeum kiadványaként meg is jelentette.

1987-től újabb kitérő következett a pályáján. Az MSZMP KB Agitációs és Propaganda Osztálya munkatársának hívta, amit elfogadott. Feladata az ellenzéki szervezetekkel való kapcsolattartás volt, amit nagy ügybuzgalommal és a változások elkötelezett támogatójaként végzett. Ennek lett eredménye az *Alternatív szervezetek 1987–1989* című kis kötet, majd utóbb az 1999-es *Rendszerváltók a baloldalon. Reformerek és reformkörök 1988–1989* című dokumentumkötet, amelynek egyik szerkesztője volt. A rendszerváltás után is a pártapparátus tagja maradt. 1994–1996-ban az MSZP Társadalompolitikai Titkárságát, majd 1998-ig a párt parlamenti frakciójának szervezési és sajtótitkárságát vezette. Nem titkolta, hogy elégedetlen pártja vonalvezetésével.

Úgy vélte, hogy az MSZP nem képviseli megfelelően a szegények érdekeit. Ennek megváltoztatását a magyar politika legfontosabb feladatának tartotta, s ha szót kapott, ezt mindig el is mondta. Hiába. Egyike volt az MSZP fehér hollóinak, akinek néhány hónapra párttagságát is felfüggesztették.

1998-ban visszatért a szakmához. Először a nyíregyházi főiskolán oktatott gazdaságtörténetet, majd 2001-ben elnyerte a Szegedi Tudományegyetem Történeti Intézete által meghirdetett docensi állást. Itt az 1918–1919-es forradalmak és a Horthy-korszak történetét taníthatta, amely teljes mértékben egybevágott kutatói érdeklődésével. Diákjai itt is szerették, évente tizenegy–tizennégy szakdolgozót mentorált. Tanári munkája mellett a közéletben is aktív maradt. 1994-től a Nagy Imre Társaság tagjai közé tartozott, amelynek a munkáját 2006–2009-ben ügyvezető igazgatóként irányította. Ehhez kapcsolódóan 2002 és 2005 között az újonnan létrehozott Nagy Imre Emlékház kutatási igazgatója volt. Ezeknek az éveknek a terméke a *Nagy Imre és kora* című könyvsorozat útnak indítása 2002-ben, továbbá a *Snagovi jegyzetek* kiadásának megszervezése 2006-ban. Eközben régi témájához sem lett hűtlen. 2009-ben jelent meg *A pártok és a földreform 1918–1919-ben* című monográfiája, amelyben minden korábbinál alaposabban mutatta be az 1919-es Károlyi-féle földreform előkészületeit.

2013-ban, hatvanöt évesen nyugállományba vonult. Óraadóként azonban továbbra is tanított Szegeden, s a kutatással sem hagyott fel. Az elmúlt években elsősorban fiatalkori munkáinak kiegészítésével és azok kötötté formálásával foglalkozott. Közel négyszáz oldalas nagymonográfiája, amely 2020-ban jelent meg *A bethleni kétharmad* címmel, az 1921–1922-es időszak politikatörténetét mutatta be rendkívüli alaposággal és pontossággal.

Közben ereje egyre fogyott. Mi, akik közelről figyeltük küzdelmét betegségeivel, egyre jobban aggódtunk érte. Aztán a Covid őt is leterítette. Sipos Jóska nem tartozott az iskolatemető, „nagy” történészek közé. Barátként, eszme- és harcostársként azonban senki sem kívánhatott volna nála jobbat és odaadóbbat magának. Becsületes és tiszta szívű ember volt, mintha csak az egyik Jókai-regényből lépett volna ki. Életem

nagy ajándékának tartom, hogy ötven éven át minden gondunkat, bajunkat és örömünket megosztottuk egymással.

Drága barátom, isten veled!

Romsics Ignác